
Silvana Burilović - Mladen Parlov
KRUNICA U DOMOVINSKOM RATU ZNAK VJERSKOG
RATA ILI VJERE U RATU?

*Rosary in Croatian war of independence
A sign of religious war or of faith in the war?*

UDK: 355.48(497.5)“1991/1995“: 248.158

Pregledni znanstveni rad

Primljeno 1/2013.

Sažetak

U ovom radu želimo prikazati odnos krunice i Domovinskog rata. U prvom dijelu bit će govora o uzrocima, početku i posljedicama Domovinskog rata. Potom će se Domovinski rat sagledati u svjetlu teologije, odnosno pokušat će se teološkim kriterijima proniknuti u rat kao takav te će se u svjetlu tih kriterija vrjednovati Domovinski rat. U nastavku će se prikazati uloga i značenje krunice kao simbola mira, ali i duhovne snage u životu hrvatskog vojnika, branitelja svoje Domovine, kao i ono što su o krunici rekli crkveni uglednici u samom tijeku Domovinskog rata.

Premda u svakidašnjoj uporabi religioznih simbola pojedini vjernici nisu lišeni određenih tabuističkih i magijskih natruha, ipak, prema našem mišljenju, kod većine sudionika Domovinskog rata krunica nije oružje upereno protiv drugoga, nego sredstvo komunikacije sa živim Bogom i Majkom Božjom, snaga i pomoć u najtežim situacijama na bojištu, utjeha u boli, simbol vjere i nade u obrambenu pobjedu, ali nerijetko i brana protiv mržnje, nasilja, ponižavanja i drugih nehumanih postupanja prema neprijatelju.

Ključne riječi: domovinski rat, ‘pravedni rat’, molitva krunice, vjera i religiozni simboli.

Uvod

Pravo na život je prvo i najvažnije pravo iz područja naravnih prava ili prava osobe i kao takvo uvjetuje sva druga prava. “Legitimnom obranom” naziva se ono pravo po kojemu je neka osoba dužna zaštititi vlastiti život, riskirajući istovremeno život napadača. Riječ je o naravnom pravu koje se primjenjuje isključivo u slučaju nepravedne agresije i ravna se principom proporcionalnosti, to jest ugrožena osoba treba upotrijebiti

sredstva razmjerna ugrozi. Danas se smatra da se ovo pravo ne primjenjuje samo na obranu fizičkoga života, nego i na obranu materijalnih dobara bitnih za održavanje života.

Na značenje i vrijednost dužnosti zaštite života upućuje i Božja zapovijed o zabrani ubojstva. Isus tumači da se cjelovitost zapovijedi koje nalazimo u Dekalogu može sažeti u samo jednu formulu: "Ljubi bližnjega svoga kao sebe samoga!" Upravo ljubav prema samome sebi tvori teološki temelj prava na legitimnu obranu. Budući da nismo gospodari vlastitoga života, nego samo služitelji, imamo dužnost pred Bogom i pred ljudima braniti vlastiti život ako je nepravедno napadnut. Tko ubije napadača, nije neposlušan Božjoj zapovijedi: on nastoji obraniti sebe (direktni voljni čin), a ne ubiti (indirektni voljni čin).

Gore navedeni principi ne primjenjuju se samo na pojedinca, nego u istoj mjeri i na isti način na grupu pojedinaca i čitave narode. Ako se nekom narodu prijeti ugrozom njegova fizičkog života (rat do istrebljenja, genocid), njegovih esencijalnih resursa (ekonomska blokada), njegovog kulturnog identiteta (razaranjem kulturnog patrimonija), njegove slobode, taj se narod može uvijek pozvati i aktivirati princip legitimne obrane. Uvjeti su sljedeći: nepravедna agresija, sredstva obrane razmjerna sredstvima ugroze. Obveza je političkog autoriteta da u ime "zajedničkog dobra" osigura zajednici sredstva za samoobranu. Vojska nekog naroda, kakva god bila njezina struktura (novačenje ili profesionalna) nalazi upravo u toj činjenici moralno opravdanje svoga postojanja.

Ovo je okvir u koji se smješta naše razmišljanje o krunici u Domovinskom ratu, kao i vrednovanje onoga neobičnoga i – s ratom, puškom, nasiljem – naizgled nepomirljivog fenomena nazočnosti religioznih simbola u ratu. U našem slučaju krunice.

Nakon kratke prezentacije, u prvom dijelu rada, uzroka rata i njegovih strašnih posljedica, potom će se Domovinski rat sagledati u svjetlu teologije, odnosno pokušat će se teološkim kriterijima proniknuti u rat kao takav, te će se u svjetlu tih kriterija vrjednovati Domovinski rat. On je po našem mišljenju "pravédan rat" u smislu opravdane legitimne obrane, a ne nikako nekakav sveti ili vjerski rat kakvim ga se uporno i ne bez razloga htjelo prikazati unutar i izvan ratom zahvaćenih prostora. Takvoj može bitnoj sakralnoj percepciji rata pridonijela je svakako i "krunica oko vrata hrvatskog branitelja". Kako bi otkrili istinsku narav nesvakidašnje uporabe ovoga religioznoga

simbola u Domovinskom ratu, u trećem dijelu rada, posežemo za živim svjedočanstvom sudionika nemilog događanja i razmišljanjem crkvenih pastira pozvanih dati svoje mišljenje o tom neobičnom fenomenu.

Premda ni u svakidašnjoj uporabi religioznih simbola pojedini vjernici nisu lišeni određenih tabuističkih i magijskih natruha, ipak, prema našem mišljenju, kod većine sudionika Domovinskog rata krunica nije amulet, amajlija ili nešto slično, nije oružje upereno protiv drugoga, nego sredstvo komunikacije sa živim Bogom i Majkom Božjom, snaga i pomoć u najtežim situacijama na bojištu, utjeha u boli, simbol vjere i nade u obrambenu pobjedu, znak jedinstva i međusobne povezanosti čitavog naroda, ali nerijetko i brana protiv mržnje, nasilja, ponižavanja i drugih nehumanih postupanja prema neprijatelju. Dilema, dakle, naznačena u podnaslovu članka rješava se u korist činjenice da je uporaba krunice u Domovinskom ratu znak vjere u ratu, a ne nikako znak vjerskog rata.

1. DOMOVINSKI RAT: POVOD, UZROCI I POSLJEDICE

Domovinski rat bio je obrambeni rat za neovisnost i cjelovitost hrvatske države protiv agresije udruženih velikosrpskih snaga – ekstremista u Hrvatskoj, JNA te Srbije i Crne Gore. Domovinskomu ratu prethodila je pobuna dijela srpskoga pučanstva u Hrvatskoj, koja je izbila u kolovozu 1990. Na strategijskoj razini Domovinski rat sastoji se od triju etapa. U prvoj etapi, do siječnja 1992., izvršena je vojna agresija na Hrvatsku, koja je bila prisiljena na obranu. Oružani sukobi počeli su izbijati u travnju 1991., a uz postupno priklanjanje JNA srpskim pobunjenicima, od kolovoza iste godine, prerasli su u izravnu agresiju iz Srbije. U drugoj etapi, od siječnja 1992. do svibnja 1995., došlo je do zastoja u agresiji i do razmještaja mirovnih snaga UN-a duž crta prekida vatre. Za Hrvatsku je to bila etapa diplomatskih nastojanja i pregovora te strpljivog jačanja snaga uz provedbu operacija taktičke razine u kojima su oslobođeni manji dijelovi teritorija. U trećoj etapi, u svibnju i kolovozu 1995., bile su izvedene navalne operacije u kojima je oslobođen najveći dio okupiranoga područja u Posavini i zapadnoj Slavoniji te na Banovini, Kordunu, u Lici i u sjevernoj Dalmaciji. Preostalo okupirano područje u hrvatskom

Podunavlju reintegrirano je uz pomoć prijelazne međunarodne uprave (1996.-1998.).¹

Referendum održan 19. svibnja pokazao je kako 94% državljana Republike Hrvatske želi da Hrvatska napusti Jugoslaviju i osamostali se. Ustavnom odlukom od 25. lipnja 1991. Sabor RH proglašava Republiku Hrvatsku samostalnom i suverenom državom. Potkraj lipnja iste godine došlo je do sukoba slovenske Teritorijalne obrane i Jugoslavenske armije, koji je prerastao u rat na slovenskom tlu. Brijunskom deklaracijom tražilo se da prestanu oružani sukobi, te da Hrvatska i Slovenija odgode za tri mjeseca primjenu svojih odluka o samostalnosti i suverenosti. No, rat je u Hrvatskoj tek započeo. Istoga dana kada je potpisana Brijunska deklaracija, jugoslavenska je vojska započela zaposjedati Baranju, a žestoke su se borbe vodile u Tenji kod Osijeka. Mladi su ljudi dobrovoljno odlazili u obranu. Rat se rasplamsao u istočnoj i zapadnoj Slavoniji, na Baniji i Kordunu, u Dalmaciji oko Kijeve, Sinja, Šibenika, Zadra i Maslenice te u Lici. Četnici su ubili i poklali hrvatske civile, opljačkali i raketirali javne objekte. Ubijanja i progoni Hrvata nastavili su se i nakon sporazuma o obustavi vatre te memoranduma o promatračkim misijama koje su došle u Hrvatsku. Vukovar je od 24. kolovoza trpio združene napade jugovojске i četnika.²

Do tada je u neobjavljenom ratu protiv Hrvatske ubijeno 2200 Hrvata, 140000 prognano, razorena su sela, granatirani gradovi, uništavani hrvatski kulturni spomenici, crkve i bolnice, starački domovi i vrtići. Razaraju se i televizijski odašiljači, ubijaju snimatelji i novinari Hrvatske radiotelevizije. Hrvatski državni vrh odlučio je da se blokiraju neprijateljske vojarne i zračne luke. U pet dana osvojeno je 36 vojarni i skladišta, 230 tenkova i oko 400 topničkih oružja.³ Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je 26. rujna rezoluciju o potpunom embargu na uvoz

¹ Iscrpan prikaz Republike Hrvatske kroz ratne godine, 1990.-1995., nudi Davor MARIJAN, "Hrvatsko ratište 1990.-1995.", u: Zdenko Radelić i dr., *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, Hrvatski institut za povijest – Školska knjiga, Zagreb 2006., str. 97-190. Usp. također: Ante NAZOR, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 90-ih. Republika Hrvatska i Domovinsku rat: pregled političkih i vojnih događanja 1990., 1991.-1995./1998.*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2011.; usp. također http://hr.wikipedia.org/wiki/Domovinski_rat.

² Opširnije o Istočnooslavovskom bojištu vidi: D. MARIJAN, *nav. dj.*, str. 125-130.

³ Usp. <http://www.hr/hrvatska/povijest/domovinski>

svih vrsta oružja i vojne opreme u Jugoslaviji.⁴ To znači da Hrvatska nije mogla legalno nabaviti oružje pa ga je morala oteti od neprijatelja ili kupovati nelegalno, što je i činila uz pomoć hrvatskih iseljenika. Tisuće dobrovoljaca otišli su na sve bojišnice, a šibenski branitelji u žestokom sukobu zaustavili su prodor jugoslavenske vojske u grad. Vodile su se bitke za Karlovac, Vukovar i Vinkovce. Četnici su zauzeli Petrinju, a jugovojaska Drniš, te pomaže crnogorskim postrojbama zauzeti Konavle. Početkom listopada vodile su se borbe za Dubrovnik, Sisak i Zadar te u jugoistočnoj Hercegovini.

160

Dva dana nakon Predsjednikova poziva na obranu Hrvatske, jugoslavenski zrakoplovi raketirali su Banske dvore, dakle 7. listopada, a 8. listopada Hrvatski sabor prekinuo je sve veze s Jugoslavijom i proglasio nezavisnu državu. Neprijatelj je pojačao napade na opkoljeni Dubrovnik, napada se Slunj, Nova Gradiška, Požega i Pakrac, granatira se Split. Hrvatska je dobila bitku u Bračkom kanalu i otjerala brodove jugoslavenske mornarice južno od Pelješca.⁵ 18. studenoga pada Vukovar, grad koji je mjesecima odolijevao srbijanskoj vojnoj sili i uništavao njezine elitne postrojbe. Poubijano je 2000 branitelja i građana Vukovara, 800 je nestalih, a 42 000 prognanih.⁶ Iz vukovarske bolnice izvučeni su ranjenici i ubijeni na Ovčari, blizu Vukovara.

Međunarodna zajednica, pod pritiskom javnosti u svojim zemljama, razmišljala je o upućivanju snaga UN-a u krizna područja, a u tom je trenutku u slobodnim dijelovima Hrvatske bilo već oko 500 000 prognanika. Gotovo 15 000 četvornih kilometara (26,5 % kopnene površine) Hrvatske bilo je u rukama agresora.⁷ Svijet je postajao sve skloniji ideji da Hrvatska bude međunarodno priznata.⁸ Posebnu ulogu u tom razdoblju ima

⁴ “Embargo na oružje, zapravo je, uz odugovlačenje međunarodnog priznanja Hrvatske, zločinački čin sa svim obilježjima ‘zločinačkog pothvata’. Razoružana, većim dijelom razorena, napuštena od Zapada, ostavljena na milost i nemilost srpskom imperijalizmu, Hrvatska je u zaustavljanju srpske agresije mogla računati samo na hrabrost i žrtvu vlastitog naroda.” (Davor DOMAZET-LOŠO, *Hrvatski Domovinski rat 1991.-1995. Strateški pogled*, Udruga Hrvatski identitet i prosperitet, Zagreb, 2010., str. 171.)

⁵ Usp. Jakov GUMZEJ, *Od balvana do Daytona*, Hrvatski blok, Zagreb, 2003., str. 64-72.

⁶ Usp. J. GUMZEJ, *nav. dj.*, str. 75-76.; usp. www.hr/hrvatska/povijest/domovinski.

⁷ Usp. www.hr/hrvatska/povijest/domovinski

⁸ Usp. D. DOMAZET-LOŠO, *nav. dj.*, str. 196-197.

papa Ivan Pavao II., koji priznaje voljenu Hrvatsku, kako je naziva, a 13. siječnja 1992. godine Vatikan će službeno priznati modernu hrvatsku državu. Do sredine siječnja to su učinile Slovenija, Litva, Letonija, Estonija, Ukrajina, Island, Njemačka, San Marino i Austrija. Hrvatsku su 15. siječnja priznale sve članice Europske zajednice, a 22. svibnja Hrvatska je primljena u UN. U Hrvatsku su na godinu dana došle plave kacige, koje su bile raspoređene u sve dijelove hrvatskoga teritorija zaposjednutog jugovojskom i srpskim odmetnicima, tzv. UNPA zone. UNPROFOR nije učinio ništa od onoga što mu je bila zadaća. Hrvati su i dalje bili proganjani, pljačkane su hrvatske kuće, rušeni mostovi, postavljeno je bezbroj nagaznih mina. Hrvatskim prognanicima pridružile su se mnogobrojne izbjeglice iz BiH, gdje je rat planuo u travnju 1992. godine.

Nekoliko dana nakon što je Hrvatska postala članicom UN-a, jugoslavenska armija napustila je zadnja uporišta – Lastovo i Vis. Hrvatska vojska, pod zapovjedništvom generala Janka Bobetka, oslobodila je dubrovačko primorje i Konavle. Oslobođeni su Miljevci, prostor između rijeke Krke i Drniša, a u akciji “Otkos 10” oslobođeno je 300 četvornih kilometara u Slavoniji. Pritisak na Zadar umanjen je zauzimanjem brda Križ iznad Bibinja. Plave su kacige, možemo kazati, mirno gledale kako srpski topovi razaraju Osijek, Gospić, Sisak, Karlovac, Zadar i Šibenik. Izbjeglička je kriza bila na vrhuncu, pa je u jednom trenutku Hrvatska zbrinjavala milijun prognanika i izbjeglica, a dio je njih otišao u treće zemlje.

Godina 1993. donijela je oslobađanje zadarskog zaleđa od Zemunika do Maslenice, uključujući i zadarsku zračnu luku. Zbog oslobođenja vlastitih teritorija Hrvatskoj se prijetilo sankcijama.⁹ U ljeto 1993. Beograd je uključio sva okupirana područja u svoj novčarski, poštanski i radiotelevizijski sustav. U zaposjednutim krajevima Hrvatske rabio se srpski jezik i ćirilčno pismo. Vijeće sigurnosti UN-a nametnulo je Srbiji najstrože sankcije, potpunu međunarodnu izolaciju. Istodobno, u listopadu Vijeće sigurnosti prvi put izričito potvrđuje da su UNPA zone integralni dio Republike Hrvatske, ali ne nudi mehanizme integracije. Stoga Hrvatska vojska oslobađa područje jugoistočno od Gospića, tzv. “Medački džep”.¹⁰

⁹ Usp. J. GUMZEJ, *nav. dj.*, str. 110-111.

¹⁰ Usp. *Isto*, str. 113-115.

Istodobno su se vodili razgovori između Hrvatske i Srbije o mogućoj normalizaciji odnosa. Te je godine Hrvatsku posjetio papa Ivan Pavao II. koji se hrvatskom narodu obratio na hrvatskom jeziku, a njegove su riječi značile ohrabrenje i nadu.¹¹

Međunarodna zajednica predložila je gospodarske sporazume s odmetnutim Srbima, otvaranje autoceste, željezničkih veza i naftovoda, a tek potom politički sporazum. Nezadovoljstvo potezima međunarodne zajednice pojačao je i plan veleposlanika zemalja Kontaktne skupine prema kojemu bi Srbi u Hrvatskoj dobili državu u državi, tzv. plan Z4. Hrvatska je otkazala gostoprimstvo plavim kacigama, na što je Vijeće sigurnosti preimenovalo mirotvorne postrojbe u Hrvatskoj u UNCRO (United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia). One su imale zadaću nadzirati prekid vatre i hrvatske državne granice prema BiH, Srbiji i Crnoj Gori.¹²

Hrvatska je u međuvremenu ojačala svoju vojsku. U akciji nazvanoj "Bljesak" 1. i 2. svibnja 1995. godine Hrvatska vojska i redarstvenici oslobodili su zapadnu Slavoniju. Većina lokalnih Srba pobjegla je u dijelove BiH koji su pod srpskim nadzorom, odakle su za osvetu tukli hrvatske gradove.¹³ U Splitu su se sastali najviši predstavnici Republike Hrvatske i Federacije BiH te donijeli Deklaraciju o zajedničkoj obrani od srpske agresije. Sjeverno od Dinare započele su zajedničke akcije HVO-a i HV-a,

¹¹ Sveti Otac Ivan Pavao II. posjetio je RH 10. i 11. rujna 1994. Nakon posjeta najvišim hrvatskim crkvenim velikodostojnicima i državnom čelništvu RH kao i pravoslavnoj crkvi, odnosno katedrali u Zagrebu te nakon molitve na grobu kardinala Alojzija Stepinca, Papa je održao misu na zagrebačkom hipodromu pred oko milijun vjernika. Pohod pape Ivana Pavla II. dao je novo ohrabrenje i poticaj cijelom hrvatskom narodu da ustraje u svojoj vjeri i svojoj pravедnoj borbi protiv velikosrpske agresije i terorizma. U svojim govorima prigodom prvog posjeta RH Papa je pozvao sve Hrvate da učine sve – da se spriječe svi oblici zlodjela; - da se prognanici i izbjeglice u miru i sigurnosti vrate kući; - da svaki Hrvat svoj posao radi kako treba; - da svaki hrvatski muškarac štiti, hrani i brani svoju obitelj, da voli i za ljubav odgaja svoju djecu, da je vjeran svojoj ženi i da se brine o svojim roditeljima; - da svoju hrvatsku zemlju čuva i brani odlučno i učinkovito, a bez mržnje i zločina; - da je svaka hrvatska žena dobra supruga, majka, odgojiteljica i uspješna u svojem zanimanju; - da hrvatski političar i menadžer imaju Hrvatsku na prvom mjestu; - da se u Hrvatskoj ne ubijaju djeca pod srcem majke pobačajima, niti zapuštaju bolesnici, umirući i invalidi; - da Hrvatska bude zemlja poštenja, pravde, dobrote, ljubavi, slobodna, sigurna, cijela, mirna i bogata (usp. IVAN PAVAO II., *Govori Hrvatima*, prir. Božidar Nagy, FTI, Zagreb, 2011., str. 237-251). O odjecima Papinih poruka tijekom prvog posjeta RH vidi: J. GUMZEJ, *nav. dj.*, str. 125-126.

¹² Usp. J. GUMZEJ, *nav. dj.*, str. 126.-131.

¹³ Usp. *Isto*, str. 131-139.

nazvane "Ljeto 95".¹⁴ Zauzimaju se Bosansko Grahovo i Glamoč. Knin je odsječen od zaleđa. Srbi su odgovorili granatiranjem Karlovca, Siska i Gospića.

Na pregovorima u Ženevi odbili su prihvatiti mirnu reintegraciju. Ključna hrvatska vojno-redarstvena akcija "Oluja" počela je 4. kolovoza. U samo 48 sati oslobođena se okupirana područja sjeverne Dalmacije, južne i istočne Like te Korduna i Banije.¹⁵ Akcijom "Oluja" završen je Domovinski rat u kojemu je poginulo oko 11 000 Hrvata, 37 000 ih je ranjeno, a oko 3 000 je nestalih. Hrvatsko Podunavlje, tih 4,6% neoslobođenoga teritorija, neće biti vraćeno vojnom silom, nego mirnom reintegracijom. Misija UNTAES-a završila je 15. siječnja 1998. godine. Hrvatsko je Podunavlje razvojačeno, uspostavljena je hrvatsko-srpska prijelazna policija, uvedena je kuna i hrvatsko zakonodavstvo. Hrvatska je krenula u obnovu, a izravna materijalna šteta koju je imala u ratu iznosi približno 30 milijardi dolara.¹⁶

2. DOMOVINSKI RAT U SVJETLU TEOLOGIJE

Mir je vrjednota i univerzalna obveza te svoj temelj ima u razumskom i moralnom poretku društva koje svoje korijene ima u Bogu samome, izvoru bića, bitnoj istini i vrhovnom dobru. Mir nije, jednostavno, odsutnost rata niti je stalna ravnoteža među protivničkim stranama, nego se zasniva na ispravnu shvaćanju ljudske osobe i zahtijeva izgradnju poretka prema pravедnosti i ljubavi.¹⁷ Crkva uvjerenjem svoje vjere u Krista i sviješću o svojem poslanju naglašava da je nasilje zlo, da je ono kao rješenje problema neprihvatljivo te da je nedostojno čovjeka.¹⁸ Stoga, u tom svjetlu slobodno možemo kazati da je rat slom mira. Rat je oružani sukob velikih razmjera, kao produženje politike država, nacija ili klasa, u cilju ostvarivanja određene političke,

¹⁴ Usp. *Isto*, str. 143.

¹⁵ Usp. *Isto*, str. 144.-148.

¹⁶ Usp. <http://www.hr/hrvatska/povijest/domovinski>

¹⁷ Usp. Papinsko vijeće "Iustitia et pax", "Kompendij Socijalnog nauka Crkve", Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005., br. 494. U daljnjem tekstu navodim skraćeno Kompendij SNC. O pojmu mira u Socijalnim dokumentima Crkve vidi: Špiro MARASOVIĆ, *Kršćanska društvena svijest*, CuS, Split, 2010., str. 47-78.

¹⁸ Usp. Kompendij SNC, br. 495-497.

gospodarske i druge dobiti.¹⁹ Što znači da postoje različite vrste ratova: osvajački, imperijalistički, kolonijalni, preventivni, obrambeni, agresorski, oslobodilački, totalni, hladni, građanski, svjetski, specijalni rat... Kao što postoje različite vrste ratova, tako postoji i zakonita obrana. Za ratom se poseže kada su iscrpljena sva ostala moguća sredstva.

Crkveno Učiteljstvo osuđuje "nečovječnost rata" i zahtijeva da se o njemu razmišlja potpuno novim pristupom jer gotovo je nemoguće misliti da bi u doba koje se diči atomskom energijom rat mogao biti upotrijebljen kao instrument pravednosti. Rat je nevolja i nikada nije prikladno sredstvo za rješavanje problema koji se pojavljuju među nacijama jer on uvijek stvara nove sukobe.

Štete prouzročene oružanim sukobom nisu samo materijalne nego također moralne. Traganje za alternativnim rješenjima za rat kako bi se riješili međunarodni sukobi danas su poprimili dramatično obilježje hitnosti jer strahovita snaga sredstava razaranja, koja su na dohvatu čak srednjim i malenim silama, sve uža i uža povezanost između naroda svega svijeta vrlo otežavaju i praktično onemogućuju ograničenje posljedica nekog sukoba.²⁰

Međutim, već smo spomenuli da postoji *zakonita obrana* te pribjegavanje ratu kad su iscrpljena sva ostala sredstva. Tako je agresorski rat u sebi samome nemoralan. U tragičnome slučaju

¹⁹ Kada govorimo o ratu, uvijek se postavlja pitanje prvoga rata. *Na najnižem stupnju čovječanstva* nema još nikakve borbe za tržišta ili sirovine, osim slučaja povrede lovišta, što se međutim lako rješavalo pomirbom ili naknadom. Iz toga slijedi da prvo ratovanje zapravo i nije bilo, niti je moglo biti, prouzročeno ni velikim koristoljubljem ni jakim ideološkim razlozima. Etnolozi misle da razloge treba tražiti u nama teško shvatljivim povrjedama časti i društvenoga ugleda pojedinaca i plemena. A nužno je naličje časti osveta. Otud dva izvora rata: povećanje utjecaja u društvu isticanjem hrabrosti i krvna osveta... *Ustrojem države, podjelom rada u društvu i napretkom tehnologije*, funkcija se rata potpuno mijenja. Umjesto da bude sredstvo ravnoteže između časti i osvete, kao dotada, rat postaje sredstvom osvajanja tuđih zemljišta, proširenja političke moći i zarobljavanja neprijatelja. Povijesno gledajući, tek je razvijeno zemljoradničko društvo došlo u položaj da uvijek treba nova i neiskorištena područja, ali jednako i nove brojne robove za radnu snagu. Isto je tako otmica stoke počela igrati posebno važnu ulogu u stočarstvu. Do spoznaje da rat pruža neočekivanu korist i da donosi velik gospodarski dobitak došao je, dakle, čovjek relativno kasno u svojem društvenom razvoju (usp. Jakov JUKIĆ, "Društvo, rat i religija", u: *Konfesije i rat*, Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog skupa Split, 2.-4. prosinca 1993., Priredio: Ivan Grubišić, Knjižnica Dijalog, Split, 1995., STR. 14-15).

²⁰ Usp. Kompendij SNC, br. 497.

kad on izbije, odgovorni u napadnutoj državi imaju pravo i obvezu organizirati obranu koristeći se silom i oružja. Upotreba sile, da bi bila dopuštena, mora odgovarati nekim strogim uvjetima: - da je šteta koju napadač čini narodu ili zajednici naroda trajna, teška i izvjesna; - da su se sva ostala sredstva kojima bi se tome stalo na kraj pokazala neprimjenjiva ili bezuspješna; - da postoje ozbiljni uvjeti uspjeha; - da pribjegavanje oružju ne prouzroči zala i nereda većih od zala kojem se želi doskočiti. Ovo su zapravo tradicionalni uvjeti nabrojani u učenju o takozvanom *pravednom ratu*.²¹ Crkveno učiteljstvo s pravom ističe da „procjena tih uvjeta moralne opravdanosti spada na razborit sud onih koji su odgovorni za opće dobro. Ako takva odgovornost opravdava posjedovanje sredstava dovoljnih za ostvarenje *prava na obranu*, na državama je obveza da učine sve što je moguće da zajamče uvjete mira ne samo na svojem području nego u cijelom svijetu. Ne treba zaboraviti da je jedno upotrijebiti oružje u pravednoj obrani naroda, a drugo je htjeti podjarmiti druge narode. Oružana moć ne opravdava svaku upotrebu te moći u vojne ili političke svrhe, niti je samim tim što je rat nesrećom već buknuo protivnim strankama sve dopušteno.”²²

Budući da je pravedni rat isključivo obrambeni rat razvidno je iz svega navedenoga u prvom dijelu rada da je Domovinski rat bio pravedni rat. Stoga se hrvatski narod imao pravo braniti.²³

²¹ Sv. Augustin utemeljio je teoriju pravednoga rata – *bellum iustum* – koja se u ponešto drukčijim razradbama može naći u svim kasnijim teološkim i juridičkim školama. Sv. je Augustin htio opravdati sudjelovanje kršćana u ratu, što je kao načelo ostalo važeće sve do današnjih dana – više ili manje – u Katoličkoj, Luteranskoj i Anglikanskoj crkvi. Nažalost, broj se uvjeta za opravdanje rata uvećao, mijenjao i usložnjavao, pa se dobivao dojam kako su oni više tu da bi naknadno opravdali nepravedne ratove kršćana, nego što su ustanovljeni radi njihove osude. Podržavljenjem Crkve, eklezijalizacijom države i zaokruženjem ideologije *bellum iustum* bili su sabrani svi bitni sastojci novoga povijesnog stanja u kojem polako počinju iščezavati mirotvorni sadržaji kršćanstva. (usp. J. JUKIĆ, “Društvo, rat i religija”, u: *Konfesije i rat*, str. 41).

²² Kompendij SNC, br. 500.

²³ “Protiv Hrvatske ratuju naoružane skupine sastavljene od njezinih građana srpske nacionalnosti (Srbi u Hrvatskoj čine 12,2 posto stanovništva), udružene s naoružanim građanima iste nacionalnosti iz Srbije i nekih drugih republika. Jugoslavenska savezna vojska naoružava i štiti te skupine, a sve više se i aktivno stavlja na njihovu stranu, upotrijebljavajući teško naoružanje i avijaciju protiv civilnog građanstva i obrambenih snaga Republike Hrvatske. Prema posljednjim vijestima, armija upotrebljava i oružje zabranjeno međunarodnim konvencijama.” (*U SLUŽBI PRAVDE I MIRA*, Komisija “Iustitia et pax” Hrvatske Biskupske Konferencije 1989.-2009. *Izjave, priopćenja, apeli, izvještaji*, Komisija “Iustitia et pax” HBK, Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, 2009., str. 45-46).

Neki su svjetski mediji, a s njima nažalost i dobar dio domaćih sredstava društvenog priopćavanja, Domovinski rat percipirali kao vjerski rat, a neki su ga željeli staviti u kategoriju svetih ratova – osobito zbog krunice s kojom su hrvatski vojnici išli u rat.²⁴ Da bismo ispravno prikazali zašto to nije bio vjerski, a ni sveti rat, ukratko ćemo razjasniti njihovu razliku.²⁵ *Sveti rat* potrebno je razlikovati od *vjerskoga rata* i ne bi ga se ni u kojem slučaju smjelo smještati u tu kategoriju, koja je nastala kasnije u povijesnom razdoblju. Vjerski rat znači borbu jedne religije ili vjere protiv druge religije ili vjere. Dakle, nije posrijedi rat *za* nešto nego rat *protiv*. To “protiv” usmjereno je onda protiv religije i vjerskog uvjerenja, koje je različito opravdano, a možda i nužno. Sveti rat nije usmjeren protiv druge religije, niti odatle crpi svoje nadahnuće i svetost. On svoju svetost crpi iz drugih izvora – Jahvine nazočnosti u njemu – i redovito je u pitanju obrambeni rat. Sveti rat pretpostavlja borbu za pravednu stvar, jer samo u tom smislu može u njemu u glavnoj ulozi sudjelovati Jahve.²⁶ Sveti bi rat bio zauzimanje Boga za čovjeka i narod na temelju pravde i prava, kako to izgleda iz Božje perspektive. Zbog toga Božji kriteriji prava i pravедnosti, ne podliježu ljudskom manipuliranju i interesima.²⁷ Ako se vratimo opisu vjerskoga

²⁴ O medijskoj percepciji Domovinskog rata ili bolje reći agresiji protiv Hrvatske vidi: Davor DOMAZET LOŠO, *Gospodari kaosa*, Udruga sv. Jurja, Zagreb 2005., osobito šesto poglavlje pod naslovom: *Medijska agresija na Hrvatsku*, str. 421-480.

²⁵ Usp. Božo LUJIĆ, “Od Boga ratnika do Boga sveobuhvatne ljubavi. Biblijska interpretacija rata”, u: *Konfesije i rat*, Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog skupa Split, 2.-4. prosinca 1993., Priredio: Ivan Grubišić, Knjižnica Dijalog, Split, 1995., str. 71-103.

²⁶ Usp. B. LUJIĆ, *nav. dj.*, str. 72.

²⁷ Takav Božji stav bio bi stalna konstanta koja se provlačila kroz različite oblike prikazivanja svetoga rata kroz dugu biblijsku povijest. Ta je konstanta ostala čvrstom u svim mijenama i povijesnim preobrazbama. Jahve je u Bibliji prestao vrlo rano biti nacionalni Bog koji bi štitió samo svoj narod. U proročkoj teologiji Jahvu susrećemo često i na strani protivnika izraelskog naroda. Proročki je govor tu slikovit. Jahve svojim zviždukom pozove svoje slugе Babilon i Egipat, Izraelove neprijatelje, protiv Izraela. Razlog za takvo okretanje Jahve od svoga naroda bila je nevjernost savezu i neutemeljenost egzistencije naroda na pravdi i pravu. Taj razvoj u shvaćanju svetoga rata kao Božjeg zauzimanja za čovjeka i narod na temeljima pravde i prava ide dalje preko isticanja slike Boga koji pati (Jeremija, Ezekiel, Deuteriozaija) k Novome zavjetu. Isus preuzima upravo tu proročku crtu patnje nenasilja na nasilje kao aktivnog oblika prevladavanja zla. Ali Isus se ni tu ne zaustavlja. On u pozitivnom smislu ide još više k ljubavi i prema neprijatelju, što je vrhunac biblijske poruke uopće. Bog se zapravo u čovjeku poistovjećuje s konkretnim čovjekom (Navedene je misli iznio B. Lujčić

rata, onda možemo reći da je vjerski rat, za razliku od svetoga rata, borba čovjeka za Boga na temelju čovjekovih kriterija. To, dakako, implicira da čovjek stavi Boga u svoju službu i pod svoje kriterije. Na taj način čovjek (i narod) ratuje za svoje interese pokrivajući sve to Božjim autoritetom, izjavljujući kako je to rat za Boga. Na taj način on proglašava svoju religiju jedino ispravnom i isključivom, a svoga Boga apsolutno istinitim. Uime takve isključivosti takav pokreće vjerski rat za radikalno istrebljivanje drugoga čovjeka i drugoga naroda. Držim da bi ova distinkcija i naznačeni elementi možda mogli biti korisni u prosudbi rata na ovim našim prostorima.

U Domovinskome ratu ne nalazimo elemente ni svetoga ni vjerskoga rata. U njemu vidimo samo borbu za teritorij na kojem žive određeni ljudi koji pripadaju drugoj naciji, pa tek onda i drugoj religiji. Tvrdnju da Domovinski rat nije bio vjerski rat dodatno potvrđuje činjenica da u obrani hrvatskog ozemlja nisu sudjelovali samo Hrvati vjernici, katolici, nego i oni koji se nisu priznavali vjernicima pa čak i veliki dio Srba i muslimana, građana Republike Hrvatske. Domovinski je rat u biti rat koji je nametnuo velikosrpski hegemonizam sa željom da jedan narod zadrži i poveća prevlast, utjecaj i moć nad drugim narodima na području bivše Jugoslavije. Narod zaveden velikosrpskom ideologijom htio je drugom narodu oteti njegova dobra. A to što je glavno "oružje" hrvatskog vojnika bio vjerski simbol – krunica, to je druga priča s kojom ćemo se pozabaviti u sljedećem poglavlju.

3. S KRUNICOM U DOMOVINSKI RAT

Godine 1989. ruši se Berlinski zid, teoretski materijalizam Istoka nema više svoju ideološku zaštitu, raspadaju se države umjetno stvorene 1918. godine, a ljudi pokušavaju otkriti ideale za koje se isplati žrtvovati. Tih godina, poslije demokratskih izbora 1990. godine, sve više se nad Hrvatskom dižu oblaci rata. "Balvan revolucija" 1990. godine daje naslutiti sve zlo koje prijeti Hrvatskoj, ali to je doba kada u Hrvatskoj sve više stasa "Pokret krunice za obraćenje i mir". Listopadska pobožnost te godine na poseban način okuplja ljude oko krunice. Svibanjska pobožnost, poslije krvavog Uskrasa i tragedije s hrvatskim poli-

na okruglom stolu održanom na temu: "Što je vjerski rat?", usp. *Konfesije i rat*, str. 286).

cajcima u Borovu Naselju, već je mobilizirala ljude oko moljenja Krunice, a prvi branitelji koji se okupljaju kao dragovoljci, uz nacionalne simbole nose krunicu oko vrata.

Bilo je vidljivo da se tada Crkva u Hrvata više okupljala na molitvu; da je njezin odgovor na agresiju bio poziv na pomirenje, (dok Sveti Otac 1994. godine u Zagrebu na Hipodromu pozdravlja "Srpsku zajednicu u Zagrebu i cijeloj Hrvatskoj", sudionici tog povijesnog Euharistijskog slavlja odgovaraju pljeskom, iako su srpski topovi udaljeni samo 40 kilometara); da su se branitelji osim nacionalnim simbolima označivali i krunicom; da se Krunica molila po crkvama, trgovima, u obiteljima, skloništima, na prvoj crti, po rovovima bojišnice...; da se dogodilo nešto neuobičajeno, ali ipak povijesno prepoznatljivo, barem kako je do nas došla povjesnica određenih pobjeda (Sinj, Lepant, Sisak... i konačno Knin).²⁸

U početku agresije na Republiku Hrvatsku, 24. rujna 1991. godine, predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman uputio je predsjedniku Biskupske konferencije kardinalu Kuhariću, zamolbu da se pobrine za duhovnu skrb branitelja. "Domovinu brane svojim životima naši mladići i muževi, a ima među njima i žena. Ti junaci, prije polaska na bojište, dolaze u Zagrebačku katedralu. U sakristiji katedrale kupuju krunice. Vaši svećenici, kanonici i prebendari, blagoslivlju im krunice, koje oni nose u boj. Fotografije hrvatskih vojnika s krunicama oko vrata obišle su čitav svijet."²⁹ Te iste godine, 7. listopada, predsjednik Biskupske konferencije odgovara da su "hrvatski biskupi zaključili da se imenuje Ravnateljem dušobrižništva vojnika u Republici Hrvatskoj pomoćni biskup zagrebački mons. Juraj Jezerinac".³⁰ U tim ratnim godinama (od '91.-'95.) u braniteljske se postrojbe priključilo oko 160 svećenika koji su svojim pastoralnim radom u najsudbonosnijim trenucima pružali nemjerljivu duhovnu potporu i snagu.³¹

Od ljeta 1991. godine Krunica se moli po svim trgovima, po mnogim obiteljima, na crti bojišnice... krunica je u našim automobilima, oko vrata naših branitelja, ali i majki i supruga onih koji su otišli braniti Domovinu. Krunica se u Domovinskom

²⁸ Usp. Josip ŠANTIĆ, "Krunica i duhovnost u hrvatskom Domovinskom ratu", u: *Vukovar '91 – Značenje, vrednote, identitet*, Ivo Pilar, Zagreb, 2000., str. 37-50.

²⁹ *Vojni ordinarijat u Republici Hrvatskoj 1997.-2007.*, Zagreb, 2007., str. 101.

³⁰ *Vojni ordinarijat u Republici Hrvatskoj 1997.-2007.*, str. 18.

³¹ Usp. *Isto*, str. 18.

ratu pokazuje svijetu i to postaje prepoznatljivo u svijetu. Razoružani hrvatski vojnik, nije se mogao obraniti oružjem, nego je instinktivno s molitvom uzeo krunicu s vjerom i nadom u zaštitu ili s uvjerenjem da će Bog biti na njegovoj strani.

3.1. *Svjedočanstva o krunici*

Da je Krunica bila izvor posebne duhovnosti i snage naših branitelja, ali i onih koji su za njih i za našu Domovinu molili, govore nam svjedočanstva samih vojnika. Neka od njih, objavljena u knjižici "Ratna krunica" fra Marija Jurišića, koja je tiskana u ratno vrijeme 1992. godine, donijet ćemo u ovom radu. Tako bojnik Ivica Tolić svjedoči: "Krunica nam doista puno znači u ovom Domovinskom ratu. Meni osobno, a i mojim vojnicima, vjera u Boga što ju je simbolizirala i krunica oko vrata, često je puta bila i jedina nada i utjeha. Bilo je trenutaka kada smo se nalazili u bezizlaznim životnim opasnostima, kada nam je tjelesna snaga bila na izmaku. No, krunica oko vrata, a još više u srcu, davala nam je duhovnu snagu te smo se poslije čudili kako smo uopće sve to izdržali. Volio bih da krunica bude uistinu zaštitni znak hrvatskoga vojnika."³²

Gardist i prvak splitske opere Ratimir Kliškić svjedoči kako on i ostali vojnici nose krunice oko vrata, jer ne žele biti samo "ruzinave cijevi koje pucaju i ubijaju. Mi se nismo odgajali za rat i mržnju, nego za ljubav i mir. Prvi borci, heroji i naši branitelji domovine nam Hrvatske uglavnom su bili vjernici, ministranti, oni mladići kojima je Crkva bila drugi dom, pa kako onda kao vojnici ne bi nosili krunicu oko vrata. Bez krunice na fronti čovjek je prazan. Kad nju uzme u ruku, osobito nedjeljom i blagdanom, zamišlja da je u crkvi na nedjeljnoj svetoj misi. Krunica je velika pomoć da ostanemo na visini kao ljudi i kršćani."³³

Gardist Miroslav kaže kako mu je krunica pomogla da ostane čovjek: "Ako je naša borba plemenita, a jest, jer se borimo za slobodu, molitva i krunica pomažu nam da i u tim nevjerojatno okrutnim i lošim situacijama ostanemo ljudi i pravedni. Dugo sam se borio s dvojmom – ubiti ili ne ubiti, ali

³² Mario JURISIĆ, *Ratna krunica*, Split, 1992., str. 56-57. Brojna svjedočanstva o krunici kod hrvatskih vojnika prikupila je i Gordana TURIĆ, *U viteza krunica*, Udruga roditelja poginulih branitelja Domovinskog rata grada Zagreba, Zagreb, 1995.

³³ M. JURISIĆ, *nav. dj.*, str. 57.

želimo li pobijediti, mi moramo poraziti neprijatelja, koji je jako okrutan i spreman za najprljavije igre. Zato, u tišini, u predahu, kad čovjek ostane sam sa sobom, upravo preko molitve može doći do svoga očišćenja, do svoje ljudskosti u ovom ratu. Ako se branimo, štitimo one koji se ne mogu sami obraniti, štitimo i sebe od onih koji su spremni ubijati na najbestijalniji način.”³⁴

Zatočenik srpskog logora u Bosanskom Šamcu fra Jozo Puškarić kaže kako je i za vrijeme batinanja molio te da je siguran da ga je to spasilo. “S ljudima koji su bili u istim nevoljama kao i ja često sam razgovarao o Bogu i molio zajedno s njima krunicu i druge molitve. Rado su sa mnom razgovarali i molili i zatočeni Muslimani. Mislim da nam molitva nije spasila samo život nego nas je sačuvala da ne poludimo u neljudskim logoraškim uvjetima.”³⁵

I ova svjedočanstva nam govore kako je Krunica, do tada osporavana u društvu, postala znak identifikacije. Uz nacionalne simbole ona postaje znak raspoznavanja. Dok se na jednoj strani ruše svetinje, na drugoj strani krunica oko vrata je svetinja koju nitko ne može oduzeti. “Gotovo svi gardisti koje sam tijekom boravka u Slavoniji upoznala imali su krunicu oko vrata. Također i borci koje sam upoznala u Petrinji i Sisku. Njima je krunice darovao njihov svećenik. Površni i nezainteresirani promatrač nije mogao niti slutiti kako su one borcima bile važne. Štitile su ih, po njima su se prepoznavali, bile su ujedno i uspomene (možda na kuću ili majku) i nijemo bodrenje u najtežim trenucima. Pričali su mi da se katkada nisu mogli ni sjetiti molitve, ali su usrdno stezali krunicu u ruci i tiho ponavljali želju u sebi.”³⁶

Očito je krunica u tim trenucima veoma jaki znak religioznosti koji potiče čovjeka na razmišljanje i na povjerenje u Boga i ljude, dakle vodi ga vjeri. To pokazuje i sljedeći primjer: “Na prvoj crti na bunkeru kod Novigrada nalazi se skupina vojnika u noći 24. na 25. lipnja nakon što je njihov kolega toga dana poginuo na tom istom mjestu. Noć je, nitko i ne misli na spavanje. Svećenik je zajedno s njima. Svi imaju krunicu i svećenik ih u jednom trenutku potiče na molitvu za poginulog, za sve poginule... Mole

³⁴ Isto, str. 58.

³⁵ Isto, str. 58-59.

³⁶ Marija MUČALO, “S domovinskih bojišta”, MH, Zagreb 1993., str. 73-74. navodim prema: *Vojni ordinarijat u Republici Hrvatskoj 1997.-2007.*, str. 103.

zajedno deseticu, a tada jedan među njima prekine molitvu i upita potaknut molitvom Očenaša: “Ma kako oprostiti onome koji je ubio mog kolegu danas... ali kako zadobiti oprostjenje ako sâm ne oprostim?” I razvija se razgovor – kateheza koja u razgovoru traje gotovo do zore koja se probija na toj bojišnici tamo preko Maslenice i Velebita.”³⁷

3.2. Stav crkvenih pastira prema ratu i krunici

Crkva je od početka rata zauzela ispravan stav: braniti se, ali se ne dati voditi mržnjom. Međutim, nažalost, to nije bilo moguće ostvariti na svim razinama. Zločina je nažalost, ipak, bilo. No podsjetimo govore uglednih crkvenih uglednika koji su pozivali na molitvu, mir i opraštanje. Nezaboravne su riječi kardinala Franje Kuharića, izgovorene u Petrinji na Lovrenčevo 1991., pred sam napad i agresiju na te naše krajeve, što je donijelo beskrajne patnje našim vjernicima i svim ljudima, pa čak i čitavom narodu. On je poput Božjeg poslanika s drugog svijeta govorio: “Ako je moj protivnik spalio moju kuću, ja neću zapaliti njegovu! Ako je razorio moju crkvu, ja neću ni dirnuti njegovu, dapače, čuvat ću je. Ako je napustio svoj dom, ja neću ni igle uzeti iz njegova! Ako je ubio moga oca, brata, sestru, ja neću vratiti istom mjerom nego ću poštovati život njegova oca, brata, sina, sestre!”³⁸ Nije se zauzimao tek za svoj narod, nego je bio branitelj načela, pozivatelj na obranu dostojanstva svakog čovjeka, pa bilo kojega naroda on bio, i bilo koje vjere i pripadnosti bio. Smatrao je to svojom dužnošću. Na drugome mjestu kaže: “Molimo sv. krunicu za mir sa samim sobom, mir sa svim ljudima, mir s Bogom. Molimo se za mir, život i radost za sve hrvatske građane, i rođene i nerođene. U Hrvatskoj se još usmrćuje više nerođene djece u bolnicama nego odraslih na bojištima. Molimo za sve. Za napadače da se vrate kućama, za zločince da se pokaju i da ih Bog spriječi da čine zlo, za naše da se brane odlučno, ali bez mržnje i osvete. Za roditelje da nježno i ozbiljno vole svoju djecu – i rođenu i nerođenu. Vi koji osobno ne

³⁷ *Vojni ordinarijat u Republici Hrvatskoj 1997.-2007.*, str. 103-104.

³⁸ Iste je riječi kardinal Kuharić ponovio nekoliko dana poslije, na proslavi Velike Gospe u Mariji Bistrici, 15. kolovoza 1991., u vrijeme kad su na Vukovar već padale tisuće srpskih granata (usp. <http://www.youtube.com/watch?v=I6TNwcOgvrM>).

poznajete Boga, pridružite nam se i promišljajte o dubini ljubavi, dobrote, pravednosti i poštenja, koji donose mir.”³⁹

Tadašnji umirovljeni splitsko-makarski nadbiskup dr. Frane Franić također je ukazivao na značenje krunice za hrvatskog vojnika te općenito za hrvatski vjernički puk. Ističe da je “dobro da hrvatski vojnici imaju krunicu oko vrata, jer krunica u najmanju ruku ima snagu simbola. Ona vojnika podsjeća na Isusa Krista, Otkupitelja i sudjelovanje Majke Marije u tom otkupljenju. To otkupljenje čovjeka, naroda, klasa i rasa, općeg mira i bratstva u svijetu, pomirenja s Bogom izvršeno je na miroljubiv način. Krist je bio nevin, ali je umro za grešnike. U obrambenom ratu branioči brane svoj dom iz ljubavi prema Domovini i ljubavi prema neprijatelju. Hrvatski se vojnici ne smije osvećivati niti ubijati zarobljenike, nego pravedno s njima postupati prema međunarodnim konvencijama. Za vjernika branitelja krunica ima jedno neposredno djelovanje. Ako se krunica nosi s vjerom u Boga, koji je pravedan i koji nas ljubi, onda ta vjera daje snagu da ljubimo i neprijatelja, ali i da hrabro branimo svoju Domovinu. Ako hrvatski vojnici moli krunicu, njezino je djelovanje još veće, jer mu Bog daje u još većoj mjeri svoju ljubav, u prvom redu prema Domovini, ali i prema neprijatelju. Tako naši vojnici-branitelji mogu nadvisiti same sebe, jer će im Bog dati snagu da ne mrze, da se ne osvećuju, da se čuvaju pljačke i krađe i drugih grijeha kojima su vojnici izloženi ako duže vremena ostaju na fronti.”⁴⁰

Vrhbosanski nadbiskup mons. Vinko Puljić kazao je kako je “nošenje krunice oko vrata postalo skoro prepoznatljiv znak hrvatskoga čovjeka pa i drugih branitelja domovine. Za nas vjernike samo nošenje krunice nije dosta. Krunicu valja moliti! Moleći krunicu i vraćajući obiteljsku molitvu u naše domove, očuvat ćemo baštinu vjere u našem narodu i davat ćemo duboki unutarnji smisao vanjskom nošenju krunice oko vrata te vjernički doprinositi svoj udio u obrani domovine. Upućujemo stoga svoje molitve Bogu preko Marije, Kraljice Mira, uvjereni da će Bog skratiti naše patnje.”⁴¹

Veliki promicatelj mira i pomirenja među narodima, prerano preminuli šibenski biskup Srećko Badurina u više je svojih

³⁹ M. JURIŠIĆ, *nav. dj.*, str. 51.

⁴⁰ *Isto*, str. 52.

⁴¹ M. JURIŠIĆ, *nav. dj.*, str. 53.

govora ukazivao na potrebu da se u snazi vjere koja odbacuje mržnju i nasilje podnose sve poteškoće. U jednom govoru ukazao je i na snagu molitve krunice: "Kako se rat rasplamsavao, sve se više mladih ljudi našlo u obrani. Organizirali su se da zaštite svoje mjesto, pa svoju općinu te napokon da obrane Domovinu. Teško je bilo shvatiti i prihvatiti da se nad nas nadvio pravi rat. No stvarnost je bila neumoljiva. Trebalo se odazvati, ali i suočiti s opasnošću za vlastiti život, susresti se s vlastitom smrću. Kako da čovjek ne uzdrhti svom dubinom svoga bića? Strah i hrabrost miješali su se, međusobno prožimali i oblikovali u samopouzdanje i oprez. Pokretačka snaga bila je ljubav prema zavičaju, prema Domovini, prema slobodi. Tu se onda otkrilo izvorište duhovne snage i moralne orijentacije: ljudi su se susreli s Bogom. Na našim trgovima, u našim skloništima i domovima, u našim crkvama započela je žarka molitva. Zazivali smo Mariju, Majku Božju, da moli za nas grješnike sada i na času smrti naše. Tisuće i tisuće željele su imati krunicu u rukama. Ta opća atmosfera djelovala je i na mlade ljude na fronti. Tražili su krunicu. Mnogi su molili jer su to naučili od djetinjstva. Drugi su je jednostavno objesili oko vrata. Osjećali su da dodiruju nešto sveto, uzvišeno, plemenito, što čisti misli i namjere, jača duh, štiti u opasnostima kojima su izloženi. Pitali smo se podliježemo li magijskom mentalitetu ili se pred naraštajima uzraslim u materijalizmu otvaraju Božji horizonti. Nije li – kad se čovjek našao na rubu života i smrti – Bog prodro svojim svjetlom u duše, često otuđene? Ima i mnogo dokaza da je krunica bila zlatna nit koja se, u ognju teške kušnje, utkala u život pojedinaca i u život naroda kao dragocjenost veća od svega što je ljudsko. Kao da smo otkrili zakopano blago. Oči su se otvorile za tajnu koja je bila zastrta. Taj bljesak svetoga u naš profanirani svijet ne smije opet potonuti u tamu. Treba ustrajati, tražiti, produbljivati – oblikovati osobne životne stavove prema nadahnuću koje nam dolazi po krunici, po Mariji, po Isusu Kristu kojega nam Ona donosi!"⁴²

Hvarski biskup mons. Slobodan Štambuk svjedoči kako su se stvarale čete molitelja, a "krunica oko vrata naših vojaka postala je najednom kao druga domovnica. Tražila se krunica više."⁴³ Bitno je istaknuti ono što je teolog dr. Tomislav Ivančić

⁴² M. JURIŠIĆ, *nav. dj.*, str. 53-54.

⁴³ *Isto*, str. 54-55.

kazao o krunici. Veli da “krunica nema nikakvu magijsku zaštitu poput amuleta ili nečega sličnog. Krunica pomaže vjerniku uspostaviti komunikaciju sa živim božanskim osobama, Bogom i Majkom Božjom. Iz svog iskustva s našim borcima doznajem da je ona snaga koja našim ratnicima pomaže u najtežim situacijama na bojištu, ublažuje im boli, ulijevajući im vjeru i ufanje da će pobijediti, a mnogi čak i tvrde da ih je baš krunica spasila od sigurne smrti.”⁴⁴

3.3. *Krunica i puška?*

174

Na prvi se pogled čine nespojivima krunica kao simbol mira⁴⁵ te puška kao simbol rata, a u rukama jedne te iste osobe – hrvatskog vojnika. Kako ih spojiti, odnosno jesu li uopće spojivi ti izraziti simboli rata i mira? Objašnjenje na simpatičan način nudi fra Mario Jurišić. Veli da je “krunica molitva da puška ne bi pucala. Dok je puška u ratu, na neki način sastavni dio života, krunica je nešto drugo, i ima puno značenja. Ako krunica ne znači ništa onome tko je nosi, onda je ne bi trebao ni imati oko vrata. Ako dotični pomišlja na mržnju i osvetu, treba je skinuti. Krunicu držati o vratu, a još više moliti, znači život pokloniti Domovini, a Domovina su ljudi, sveto tlo, kultura, civilizacija, sve što su oci namrli... siguran dom svakom djetetu... Krunica znači: pod cijenu života štititi i braniti nevine ljude koji su napadnuti, koji trpe... Takva je krunica uvijek molitva za mir, kako bi s obadvije strane proradio razum i savjest... Onaj koji moli krunicu ne može ubijati, klati, masakrirati... Tko moli krunicu, ne može pljačkati, paliti, krasti, lagati, silovati... Krunica kod svakoga onoga tko je moli, posebno vojnika, mora sačuvati čovječnost i kršćanski duh.”⁴⁶

U ratnim prilikama krunica se molila na svim prostorima naše Domovine, ali i izvan nje. Molila se za mir, prestanak rata, slobodu, za ranjenike, vojnike, prognane, izbjeglice, zatvorenike... Ona je s ponosom stajala na prsima naših vojnika, što je jedinstveno u svjetskoj povijesti borbi i ratova,

⁴⁴ Isto, str. 55-56.

⁴⁵ Papa Ivan Pavao II. i njegovi prethodnici često su predlagali krunicu kao molitvu za mir. (usp. IVAN PAVAO II., *Krunica Djevice Marije*, Apostolsko pismo biskupima, svećenicima i vjernicima o svetoj krunici, KS, Zagreb, 2003., br. 6., str. 11.)

⁴⁶ M. JURISIĆ, *nav. dj.*, str. 6.

kao i u rukama našega pobožnog puka. To je zajednička molitva Majci da pomogne i da nas zagovara kod svoga Sina u tim teškim vremenima. Moljenje krunice bio je izraz naše vjere, ali i dubokog pouzdanja u Isusa Krista i njegovu Majku, da će konačno pobijediti ljubav, mir i pravda, da će među ljudima nestati mržnje i osvete.⁴⁷

3.4. *Krunica simbol Domovinskog rata*

Desetak godina nakon završetka Domovinskog rata, Udruga branitelja Podravke uz potporu je brojnih udruga iz Domovinskog rata krunicu proglasila njegovim simbolom. Hrvatski su branitelji nosili Gospinu krunicu oko vrata dok su bili u opasnosti, a s njom su i umirali u borbi protiv neprijatelja. Moleći krunicu, oni su nalazili snagu da izdrže u obrani hrvatske domovine od nadmoćnijeg agresora. Krunica je draga molitva našeg naroda, simbol obrane naših ognjišta, domova i svetišta. U Hrvatskoj su otkrivene brojne masovne grobnice u kojima su također nađene krunice.

Kardinal Franjo Kuharić još je 1996. izjavio da je hrvatska obrambena vojska bila jedina vojska na svijetu koja je nosila krunicu oko vrata kao simbol vjere i pobožnosti,⁴⁸ a vojni biskup Juraj Jezerinac kako je krunica, koja se pojavila na vratu branitelja a čiji su obrisi ugrađeni u grb vojnog ordinarijata, "izrasla iz vjere i ljubavi prema Majci Božjoj"⁴⁹ te kako je ona bila najjače "oružje" koje su hrvatski branitelji ponijeli u Domovinski rat i da stoga zavrjeđuje da bude i službeno proglašena simbolom Domovinskog rata. Prve krunice Udruga je dobila iz Marije Bistrice, a dodjeljivale su se hrvatskim braniteljima.

Spomenimo i to da su svećenici Zadarske nadbiskupije proteklih godina pokrenuli inicijativu "Krunicom za pravdu", tj. krunicom za mir i oslobađajuću presudu za sve branitelje

⁴⁷ Usp. *Isto*, str. 5.; Ima i onih koji misle da je krunica premalo ekumenska zbog njezina istaknutoga marijanskog značaja. Međutim, ona se postavlja na mnogo jasniji obzor štovanja Majke Božje, kako je ono naznačeno na Koncilu: štovanje usmjereno kristološkom središtu kršćanske vjere, na takav način da dok se Marija časti, Sin se...pravo upozna, ljubi, slavi. (usp. IVAN PAVAO II., *nav. dj.*, br. 4., str. 10.)

⁴⁸ Usp. *Vojni ordinarijat u Republici Hrvatskoj 1997.-2007.*, str. 739.

⁴⁹ Usp. *Isto*, str. 742.

i nevino utamničene hrvatske generale u Haagu.⁵⁰ Nije li oslobađajuća presuda kojom je Žalbeno vijeće suda u Haagu, 16. studenoga 2012., oslobodilo hrvatske generale Antu Gotovinu i Mladena Markača, odgovor Majke Marije na brojne molitve koje su joj upućivane diljem Domovine?

ZAKLJUČAK

Hrvatska je kao država u jeku najstrašnijih žrtava proglasila potpunu samostalnost. Mnogi hrvatski vojnici za tu su se nezavisnost borili s Gospinom krunicom oko vrata. Što god se reklo i mislilo o hrvatskoj borbi za punu državnu nezavisnost – ona je doista za razliku od drugih takvih borbi posebno označena baš tim znakom Gospine krunice.

Mladi Hrvati mogli su i ne znati sve što o toj krunici treba znati, mogli su ne znati moliti, ali su se u borbi za narodnu slobodu htjeli označiti tim znakom koji su od djetinjstva gledali u uvijek umornim, a nikad klonulim rukama svojih majki i baka. Označili su se u tjeskobi bojišnice tim majčinim i bakinim znakom, što je značilo izravno se povezati s tihim molitvama i neizgovorenim željama svojih najdražih. Odnokud su znali da je u tim molitvama bila uključena i hrvatska žudnja za slobodnom domovinom u vlastitoj državi. Bake i majke možda to ne bi znale jasno reći, ali svaka je od njih gajila i na mlade prenosila ljubav za ovu zemlju sa svom njezinom baštinom. Svaka je htjela da obitelji budu u narodu svoji na svome i među svojim.

U najtjeskobnijim trenucima ta se i neizrečena ljubav prenosila na mlade koji su morali, unatoč svim svojim slabostima, krvlju i životima braniti najdraže svetinje. Svaki se od njih krunicom označen našao u službi one Isusove majke kojoj je blaženi nadbiskup Stepinac u doba beogradske diktature u Mariji Bistrici stavio na glavu zlatnu krunu davnih hrvatskih kraljeva, da sačuva tu neotuđivu državnost, tu neporecivu slobodu za bolja vremena. I to se krvlju steklo i državno potvrdilo proglašenjem nezavisnosti. To se ne bi smjelo zaboraviti.

Ne bi se smjelo zaboraviti ni to da se razoružani hrvatski vojnici, nije mogao obraniti oružjem, nego je instinktivno s

⁵⁰ http://www.udbina.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1626:nadbiskup-pulji-krunica-je-simbol-obrane-nasih-ognjista&catid=108:domovinski-rat&Itemid=135

molitvom uzeo krunicu s vjerom i nadom u zaštitu ili s uvjerenjem da će Bog biti na njegovoj strani. Nije to bio ni vjerski ni sveti rat jer u obrani hrvatskog ozemlja nisu sudjelovali samo Hrvati vjernici, katolici, nego i oni koji se nisu priznavali vjernicima pa čak i veliki dio Srba i muslimana, građana Republike Hrvatske. Domovinski rat je, kao što smo vidjeli, rat koji je nametnuo velikosrpski hegemonizam sa željom da jedan narod zadrži i poveća prevlast, utjecaj i moć nad drugim narodima na području bivše Jugoslavije.

I dok se danas sjećamo slike “ratnih krunica” naših branitelja, koja je obišla svijet kao posebnost naše obrane, i dok ih čuvamo kao drag spomen, pitamo se može li ta krunica danas ponovno biti poruka i poticaj hrvatskom vojniku i redarstveniku, ali i cijelom hrvatskom puku.

ROSARY IN CROATIAN WAR OF INDEPENDENCE

A sign of religious war or of faith in the war?

Summary

In this work we want to present the relation between the Rosary and the Croatian Independence War. The first part deals with the causes, beginning and consequences of the War. Then the War will be examined in the light of theology, i.e. we will try to fathom the war as such by theological criteria, and then in the light of these criteria the Croatian War of Independence will be evaluated. Then follows the presentation of the role and meaning of the Rosary as a symbol of peace, but also spiritual force in the life of Croatian soldier, defender of his Homeland, as well as what the church dignitaries said about the Rosary in the course of the Croatian War of Independence itself.

Although in everyday use of religious symbols some believers are not devoid of certain taboo and magic infiltrations, yet, in our opinion, for most participants of the Croatian War of Independence the Rosary is not a weapon directed against the other, but the means of communication with the living God and the Mother of God, power and help in the most difficult situations on the battlefield, comfort in pain, a symbol of faith and hope in the defensive victory, but often a barrier against hate, violence, humiliation and inhumane treatment of enemy.

Key words: *Croatian War of Independence, “righteous war”, prayer of the Rosary, faith and religious symbols.*